

ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕРІВ МОВНОГО ДИСКУРСУ У ПІДГОТОВЦІ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

USING OF SPEECH DISCOURSE MARKERS IN PREPARING A PUBLIC SPEECH

Заваруєва І.І.,

orcid.org/0000-0003-2423-9481

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філософії та українознавства

Українського державного університету науки і технологій

Стаття присвячена аналізу використання маркерів мовного дискурсу в процесі підготовки ефективного публічного виступу. У сучасному світі публічний виступ є ключовим інструментом комунікації, що вимагає від оратора не лише змістовної підготовки, але й уміння структурувати мовлення таким чином, щоб воно було зрозумілим, переконливим і впливовим. Маркери мовного дискурсу, як лінгвістичні елементи, що організують і спрямовують комунікативний процес, відіграють важливу роль у створенні логічно зв'язного й аудиторно-орієнтованого тексту виступу. У статті розглядаються теоретичні засади дискурсивного аналізу, зокрема поняття маркерів дискурсу, їх класифікація (зв'язкові, метакомунікативні, інтерактивні тощо) та функціональне значення в ораторській практиці.

Дослідження зосереджується на практичних аспектах застосування маркерів мовного дискурсу під час підготовки публічних виступів. Зокрема, аналізується, як використання таких елементів, як конектори, геджингові конструкції, а також риторичні повтори й метатекстові коментарі, сприяє підвищенню зрозумілості, логічності та емоційного впливу виступу. Особлива увага приділяється ролі маркерів у встановленні контакту з аудиторією, управлінні її увагою та формуванні позитивного сприйняття оратора.

Методологічною основою дослідження є дискурсивний аналіз, доповнений елементами прагматичного підходу. У межах емпіричної частини роботи було проведено аналіз текстів реальних публічних виступів, що дозволило виявити типові моделі використання маркерів дискурсу та оцінити їх вплив на сприйняття слухачами. Результати дослідження демонструють, що свідоме й цілеспрямоване застосування маркерів сприяє підвищенню ефективності комунікації, допомагаючи оратору не лише чітко структурувати свій виступ, але й адаптувати його до потреб і очікувань аудиторії.

Стаття також торкається проблематики навчання ораторів використанню маркерів мовного дискурсу. У висновках підкреслюється, що маркери мовного дискурсу є невід'ємною складовою успішного публічного виступу, а їх правильне використання може значно посилити вплив оратора на аудиторію.

Ключові слова: маркери мовного дискурсу, публічний виступ, ораторське мистецтво, комунікативна компетентність, дискурсивний аналіз.

The article is devoted to the analysis of the use of speech markers in the process of preparing an effective public speech. In the modern world, public speaking is a key communication tool that requires the speaker not only to have substantive preparation, but also to be able to structure speech in such a way that it is understandable, convincing and influential. Speech markers, as linguistic elements that organize and direct the communicative process, play an important role in creating a logically coherent and audience-oriented speech text. The article examines the theoretical principles of discourse analysis, in particular the concept of discourse markers, their classification (coherent, metacommunicative, interactive, etc.) and functional significance in oratory practice.

The study focuses on the practical aspects of using speech markers in the preparation of public speeches. In particular, it is analyzed how the use of such elements as connectors, hedging constructions, as well as rhetorical repetitions and metatextual comments, contributes to increasing the clarity, logic and emotional impact of the speech. Particular attention is paid to the role of markers in establishing contact with the audience, managing their attention and forming a positive perception of the speaker.

The methodological basis of the study is discursive analysis, supplemented by elements of a pragmatic approach. Within the framework of the empirical part of the work, an analysis of the texts of real public speeches was conducted, which allowed us to identify typical models of using discourse markers and assess their impact on the perception of listeners. The results of the study demonstrate that the conscious and purposeful use of markers contributes to increasing the effectiveness of communication, helping the speaker not only to clearly structure his speech, but also to adapt it to the needs and expectations of the audience.

The article also touches on the issue of teaching speakers to use discourse markers. The conclusions emphasize that discourse markers are an integral part of successful public speaking, and their correct use can significantly enhance the speaker's influence on the audience.

Key words: discourse markers, public speaking, oratory, communicative competence, discourse analysis.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де комунікація відіграє ключову роль у соціальній, професійній та культурній взаємодії, підготовка

ефективного публічного виступу стає однією з найважливіших навичок для успішної самопрезентації та передачі ідей. Публічний виступ, як

форма комунікативної діяльності, вимагає не лише змістовного наповнення, а й уміння структурувати мовлення таким чином, щоб воно було зрозумілим, переконливим і логічно завершеним. У цьому контексті використання маркерів мовного дискурсу набуває особливої актуальності, оскільки ці елементи забезпечують зв'язність, логічність і природність мовного потоку, сприяючи ефективному сприйняттю інформації аудиторією.

Маркери мовного дискурсу виконують функцію «дорожніх знаків» у мовленні, допомагаючи аудиторії орієнтуватися в структурі виступу, розпізнавати ключові ідеї, переходи між темами чи аргументами, а також сприймати інтонаційні й емоційні акценти. У підготовці публічного виступу маркери дискурсу стають інструментом, який дозволяє мовцеві не лише чітко викласти свої думки, але й утримувати увагу слухачів, створюючи ефект діалогу навіть у монологічному форматі.

Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням потреби в розвитку комунікативної компетентності в освітньому та професійному середовищах. Навчання майбутніх фахівців, громадських діячів чи лідерів передбачає формування навичок публічного мовлення, де маркери дискурсу є невід'ємною частиною підготовки. Осмислене використання цих засобів допомагає не лише підвищити якість виступу, але й розвинути критичне мислення, вміння структурувати ідеї та ефективно взаємодіяти з аудиторією. Таким чином, дослідження маркерів мовного дискурсу у підготовці публічного виступу є актуальним з огляду на їхню роль у структуруванні мовлення, створенні психологічного контакту з аудиторією, адаптації до різних комунікативних контекстів і розвитку загальної комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження маркерів мовного дискурсу є важливим напрямом сучасної лінгвістики, оскільки ці мовні одиниці відіграють ключову роль у структуруванні мовлення, забезпеченні його когерентності та ефективній комунікації. Так, у статті О. Ілик «Дискурсивні слова: ознаки та критерії виділення» [3] розглядаються основні характеристики дискурсивних слів, що є базовим етапом для розуміння їхньої ролі в мовленні. Подібний підхід простежується і в іншій статті цієї дослідниці «Класифікації дискурсивних слів у сучасному мовознавстві» [4], де акцент зроблено на систематизації дискурсивних одиниць. Ці дослідження створюють підґрунтя для розуміння того,

як дискурсивні маркери можуть бути використані для структурування публічного виступу, де чітка організація думок є критично важливою. Класифікація дискурсивних маркерів є предметом уваги в роботі Ю. Лисецької «Класифікації дискурсивних маркерів у лінгвістиці» [6]. Аналогічний акцент на типології присутній у статті Ю. Невської «Особливості типології дискурсивів в епістолярному дискурсі» [7], де розглядаються специфічні особливості дискурсивних маркерів у певному жанрі. У статті А. Грабової «Текстотвірна функція дискурсивних маркерів у художньому дискурсі» [2] досліджується, як маркери сприяють формуванню тексту, що є релевантним для підготовки публічного виступу. Подібний функціональний підхід простежується в роботі О. Ковальчук «Функціонування дискурсивних маркерів в українській та англійській мовах» [5]. Перекладознавчий аспект представлений у статті О. Борисової «Відтворення дискурсивних маркерів в українському перекладі роману Дж. Мартіна «Гра престолів»» [1]. Роботи зарубіжних науковців, як-от статті Д. Блейкмора «Relevance and Linguistic Meaning: The Semantic Pragmatics of Discourse Markers» [10] та Б. Фрейзера «What are discourse markers?» [11], зосереджуються на семантико-прагматичних аспектах дискурсивних маркерів. Стаття Д. Льюїса «Discourse markers in English: a discourse-pragmatic view» [12] доповнює цей напрям, акцентуючи на прагматичних функціях маркерів у англійському дискурсі, що може бути корисним для аналізу їх застосування в англійських публічних виступах. Проте наразі в лінгвістиці відсутнє цілісне дослідження, присвячене використанню дискурсивних маркерів у підготовці публічного виступу, що зумовлює актуальність теми статті.

Постановка завдання. Мета дослідження: визначити закономірності використання маркерів мовного дискурсу у підготовці публічного виступу.

Виклад основного матеріалу. Публічний виступ є складним комунікативним актом, що вимагає не лише чіткої структури та змістовного наповнення, але й ефективного використання мовних засобів для забезпечення взаємодії з аудиторією. Одним із ключових інструментів, що сприяють успішності виступу, є маркери мовного дискурсу – «спеціальні мовні одиниці, які організують текст, спрямовують увагу слухачів і створюють логічну та емоційну зв'язність висловлювання» [5, с. 124].

Маркери мовного дискурсу – це «слова, словосполучення або вирази, які виконують функцію

організації мовлення, забезпечуючи його структурну цілісність і комунікативну ефективність» [3, с. 185]. Вони не несуть основного змістового навантаження, але відіграють важливу роль у формуванні зв'язності тексту, регулюванні взаємодії між мовцем і слухачем, а також у вираженні ставлення мовця до сказаного. У публічному виступі маркери дискурсу стають інструментами, що допомагають структурувати повідомлення, акцентувати ключові ідеї, підтримувати увагу аудиторії та створювати відчуття діалогу.

Маркери дискурсу виконують кілька основних функцій: «структурну (організація тексту), комунікативну (взаємодія з аудиторією), експресивну (вираження емоцій чи оцінки) та метакомунікативну (коментар щодо самого процесу мовлення)» [2, с. 29]. Їхнє використання в публічному виступі дозволяє мовцеві не лише чітко викласти свої думки, але й адаптувати повідомлення до потреб і очікувань аудиторії.

Маркери мовного дискурсу класифікуються «залежно від їхньої функціональної спрямованості» [7, с. 153]. Розглянемо основні типи, які є особливо релевантними для підготовки публічного виступу.

Структурні маркери допомагають «організувати виступ, позначаючи його логічні частини: вступ, основну частину, висновки» [6, с. 52]. Наприклад, вирази на кшталт «по-перше», «по-друге», «на завершення» або «переходячи до наступного пункту» чітко вказують на послідовність викладу. Вони дозволяють слухачам легко слідкувати за логікою виступу, особливо якщо інформація складна чи об'ємна. У публічному виступі такі маркери створюють ефект прозорості й передбачуваності, що сприяє кращому сприйняттю.

Маркери зв'язності забезпечують «логічні зв'язки між частинами виступу, допомагаючи слухачам зрозуміти, як ідеї пов'язані між собою» [6, с. 51]. Наприклад, вирази «отже», «тому», «з іншого боку» або «наприклад» вказують на причинно-наслідкові зв'язки, контрасти чи ілюстрації. У публічному виступі вони відіграють ключову роль у створенні цілісного наративу, адже слухачі, на відміну від читачів, не можуть повернутися до попередньої інформації, щоб уточнити зв'язки.

Публічний виступ часто передбачає активну взаємодію з аудиторією, навіть якщо вона має монологічний характер. Маркери взаємодії, такі як «як ви думаєте», «зверніть увагу», «давайте розглянемо» або «уявіть собі», створюють ілюзію діалогу, залучаючи слухачів до процесу. Вони

«допомагають мовцеві підтримувати контакт із аудиторією, викликати інтерес і зробити виступ більш динамічним» [7, с. 154].

Експресивні маркери «відображають ставлення мовця до змісту виступу або до аудиторії» [7, с. 155]. Наприклад, вирази «на мою думку», «безумовно», «на жаль» або «цікаво, що» додають емоційного забарвлення, підкреслюють впевненість чи сумнів, а також допомагають встановити емоційний зв'язок зі слухачами. У публічному виступі такі маркери сприяють створенню образу мовця як людини, яка щиро ділиться своїми думками.

Метакомунікативні маркери «коментують сам процес мовлення, допомагаючи мовцеві керувати виступом» [6, с. 53]. Наприклад, «я хочу підкреслити», «як я вже згадував» або «дозвольте мені пояснити» сигналізують про намір акцентувати увагу, повторити важливу інформацію чи уточнити думку. Вони особливо корисні, коли виступ тривалий або коли мовець хоче уникнути непорозумінь.

Підготовка публічного виступу передбачає не лише створення тексту, але й продумування його комунікативної стратегії. Маркери мовного дискурсу є інструментом, який допомагає реалізувати цю стратегію на всіх етапах – від написання тексту до його усної презентації.

На етапі написання тексту маркери дискурсу допомагають структурувати матеріал. Мовець може заздалегідь визначити, де потрібно позначити перехід між ідеями, підкреслити важливі моменти чи залучити аудиторію. Наприклад, «використання структурних маркерів дозволяє чітко розмежувати вступ, де формулюється мета виступу, основну частину, де розкриваються ключові ідеї, і висновки, де підбиваються підсумки» [10, с. 93]. Це особливо важливо для виступів, які мають переконувати чи навчати, адже чітка структура полегшує сприйняття інформації.

Під час усної презентації маркери дискурсу стають інструментом імпровізації та адаптації до аудиторії. Навіть якщо текст виступу ретельно підготовлений, мовець може використовувати маркери взаємодії, щоб реагувати на невербальні сигнали слухачів – наприклад, додати пояснення, якщо аудиторія виглядає здивованою, або повторити ключову думку, якщо відчувається втрата уваги. Експресивні маркери, своєю чергою, дозволяють модулювати тон виступу, додаючи емоційності чи підкреслюючи важливість певних моментів.

Розглянемо приклади використання маркерів мовного дискурсу у підготовці публічних

виступів чинного та колишнього прем'єр-міністрів України – Юлії Свириденко [9] і Дениса Шмигала [8].

Обидва виступи розпочинаються з традиційних вступних маркерів, які встановлюють контакт із аудиторією. У промові Юлії Свириденко фраза «*Шановні колеги!*» [9] виконує функцію формального звернення, спрямованого на парламентську аудиторію, підкреслюючи повагу до присутніх та їх статус. Аналогічно, Денис Шмигаль використовує подвійне звернення «*Шановні колеги! Шановні українці!*» [8], що розширює аудиторію, включаючи не лише членів уряду, а й ширшу громадськість. Таке звернення є дискурсивним маркером, який створює інклюзивність і підкреслює важливість повідомлення для всіх громадян.

Ці вступні маркери не лише задають тон промови, але й виконують ритуальну функцію, характерну для політичного дискурсу, де формальність і повага до аудиторії є необхідними для встановлення довіри. У промові Д. Шмигала звернення до українців також слугує для посилення патріотичного наративу, що є важливим у контексті війни.

Обидва виступи активно використовують маркери структуризації, які допомагають організувати інформацію та зробити її зрозумілою. У промові Ю. Свириденко фраза «*Наші пріоритетні кроки у перші 6 місяців*» [9] чітко позначає початок переліку ключових завдань уряду, що є прикладом маркера, який вводить нову тему та задає хронологічні рамки. Подібним чином у виступі Д. Шмигала фраза «*Сьогодні за підсумками останніх зустрічей з представниками бізнесу ухвалюємо два важливих рішення*» [8] виконує функцію переходу до конкретних урядових рішень, структуруючи наратив і допомагаючи аудиторії слідувати за логікою викладу.

Іншим прикладом є використання маркерів послідовності, таких як «*перше рішення*» [8] та «*друге рішення*» [8] у промові Д. Шмигала. Ці маркери полегшують сприйняття інформації, особливо в контексті переліку конкретних ініціатив, таких як спрощення процедур для бізнесу. У промові Ю. Свириденко подібну функцію виконує фраза «*Моя головна мета*» [9], яка акцентує увагу на ключовій ідеї виступу – досягненні реальних результатів.

Емоційні маркери є важливими для створення емоційного зв'язку з аудиторією, особливо в умовах війни, яка є центральною темою обох промов. У виступі Д. Шмигала фраза: «*Щирі співчуття*

усім, хто в ці дні втратив рідних та близьких» [8] є прикладом емоційного маркера, який виражає солідарність і співпереживання. Цей маркер не лише демонструє людяність спікера, але й підсилює патріотичний наратив, звертаючись до спільного болю нації.

Оціночні маркери, які виражають ставлення спікера до подій чи явищ, також широко представлені. Наприклад, Д. Шмигаль характеризує дії Росії як «*жорстокий та цинічний терор*» [8] і «*нестримну жагу до вбивств*» [8], що є сильними оцінними виразами, спрямованими на підкреслення аморальності ворога. У промові Ю. Свириденко оціночні маркери менш інтенсивні, але фраза: «*Реальні позитивні результати, які кожен українець відчує в своєму житті*» [9] підкреслює оптимістичну оцінку майбутніх досягнень уряду, створюючи контраст із викликами війни.

Директивні маркери, які спонукають до дії, є важливими в політичних промовах, оскільки вони мотивують аудиторію до активної участі. У промові Ю. Свириденко фраза: «*Ми мусимо діяти швидко й рішуче*» [9] є прикладом директивного маркера, який підкреслює терміновість і рішучість урядових дій. Аналогічно, у виступі Д. Шмигала заклик: «*Закликаю всіх постраждалих подавати відповідні заявки через Дію*» [8] є прямим зверненням до громадян, що поєднує інформативну та мотиваційну функції.

Такі маркери не лише спрямовують дії аудиторії, але й створюють відчуття залученості, що є важливим для підтримання суспільної єдності в умовах кризи. У промові Ю. Свириденко завершальна фраза: «*Працюємо!*» [9] виконує функцію лаконічного заклику до дії, який підсумовує активну позицію уряду.

Обидва спікери використовують маркери вдячності для визнання внеску інших осіб чи груп, що є стандартною практикою в політичному дискурсі. У промові Ю. Свириденко фрази: «*Вдячна Президенту за довіру*», «*Вдячна Верховній Раді України за підтримку*» та «*Вдячна Денису Шмигалю та команді за роботу*» [9] демонструють повагу до колег і попередників, зміцнюючи політичну солідарність. У промові Д. Шмигала маркери вдячності, такі як «*Дякую усім, хто захищає Україну на фронті!*» та «*Дякую людям, які в тилу працюють на наше спільне європейське майбутнє*» [8], мають ширший патріотичний контекст, звертаючись до всіх українців.

Патріотичні маркери, такі як завершальна фраза Д. Шмигала: «*Слава Україні!*» [8], є потуж-

ним інструментом для підсилення національної ідентичності. Цей вислів є не лише риторичним завершенням, але й символом єдності та стійкості, що резонує з аудиторією в умовах війни.

Обидва виступи використовують маркери інклюзивності, які підкреслюють спільність мети та дій. У промові Ю. Свириденко займенник «ми» (наприклад, «*Ми докладемо всіх зусиль*» [9], «*Ми вже почали роботу*» [9]) створює відчуття колективної відповідальності та залученості. У промові Д. Шмигала займенники «наші» та «ми» (наприклад, «*наші громадяни*» [8], «*ми продовжуємо відновлювати*» [8]) також підкреслюють спільну роботу уряду та народу.

Ці маркери сприяють створенню нарративу єдності, що є критично важливим у контексті війни та суспільних викликів. Вони допомагають спікерам позиціонувати себе як частину спільноти, а не як відокремлених лідерів.

Маркери контрасту використовуються для підкреслення відмінностей між поточною ситуацією та бажаним майбутнім або між діями ворога та реакцією України. У промові Д. Шмигала фраза: «*А загалом за п'ять місяців 2025 року через російські атаки загинуло удвічі більше цивільних українців, ніж за аналогічний період минулого року*» [8] є прикладом маркера порівняння, який підкреслює ескалацію насильства. У промові Ю. Свириденко контраст менш виражений, але фраза: «*Жодної політичної лояльності, тільки цифри та результати*» [9] створює протиставлення між політично мотивованими рішеннями та об'єктивним підходом. Такі маркери допома-

гають чітко окреслити проблеми та підкреслити рішучість уряду в їх вирішенні, що сприяє переконливості виступу.

Аналіз промов Юлії Свириденко та Дениса Шмигала демонструє, що маркери мовного дискурсу відіграють ключову роль у структуруванні тексту, встановленні контакту з аудиторією та посиленні риторичного ефекту. Вступні звернення, маркери структуризації, емоційні та оціночні вирази, заклики до дії, маркери вдячності, патріотизму, інклюзивності та контрасту створюють комплексний дискурсивний апарат, який відповідає цілям політичної комунікації. У промові Ю. Свириденко акцент зроблено на мотивацію та чітке окреслення пріоритетів, тоді як виступ Д. Шмигала поєднує емоційну солідарність із деталізацією конкретних ініціатив. Обидва спікери ефективно використовують дискурсивні маркери для підтримки національної єдності, мобілізації громадян і підкреслення ролі уряду в умовах війни та євроінтеграції.

Висновки. Отже, маркери мовного дискурсу відіграють ключову роль у підготовці ефективного публічного виступу, забезпечуючи структурованість, логічність та взаємодію з аудиторією. Вони сприяють чіткому викладу думок, підкреслюючи логічні зв'язки між частинами виступу. Використання таких маркерів полегшує сприйняття інформації, допомагаючи аудиторії стежити за ходом думки оратора та утримувати увагу. Крім того, маркери дискурсу створюють ефект природності й діалогічності, що підвищує емоційний контакт із слухачами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борисова О.В. Відтворення дискурсивних маркерів в українському перекладі роману Дж. Мартіна «Гра престолів». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 30 (69) № 2 Ч. 2, 2019. С. 18–22.
2. Грабова А.Р. Текстотвірна функція дискурсивних маркерів у художньому дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2025. Т. 36 (75). № 1. С. 27–32.
3. Ілік О.І. Дискурсивні слова: ознаки та критерії виділення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. Вип. 38. С. 185–188.
4. Ілік О.І. Класифікації дискурсивних слів у сучасному мовознавстві. *Лінгвістичні студії*. 2014. Вип. 28. С. 73–81.
5. Ковальчук О.П. Функціонування дискурсивних маркерів в українській та англійській мовах. *Південний архів*. 2020. Вип. LXXXII. С. 124–130.
6. Лисецька Ю.В. Класифікації дискурсивних маркерів в лінгвістиці. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції, «Сучасні лінгвістичні студії XXI століття»*. 2016. С. 51–53.
7. Невська Ю. В. Особливості типології дискурсивів в епістолярному дискурсі. *Мова і культура*. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. Вип. 21. Т. II(191). С. 153–157.
8. Промова Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала на засіданні Уряду від 18.06.2025 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/promova-premier-ministra-ukrainy-denysa-shmyhalia-na-zasidanni-uriadu-18-6-25> (Дата звернення: 25.10.2025)
9. Промова прем'єр-міністра Юлії Свириденко у Верховній Раді від 17.07.2025 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/8552.html> (Дата звернення: 25.10.2025)

10. Blakemore D. *Relevance and Linguistic Meaning: The Semantic Pragmatics of Discourse Markers*. New York : Cambridge University Press, 2009. 200 p.
11. Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999.P. 931–953.
12. Lewis D. Discourse markers in English: a discourse-pragmatic view. Amsterdam, 2006. P. 43–60.

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 30.12.2025